

ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆ ԴԵՐ ԲԱՐՁՐԱՅՆԵԼՈՒ ԱՄԵՆՈՒԴԻՂ
ՃԱՆՆՊԱՐՀԸ.

Շատ, չափազանց շատ է գրուել մեր քահանայական դատը ցանկալի բարձրութեան հասցնելու մասին. մեր հրապարակախօսութեան որոշ շլշաններ համարենք գլխաւորապէս զբաղուել են այդ խնդրով, առաջարկել են բազմաթիւ միջոցներ, մատնանիշ են եղել չարիքի վրայ, որոնք են նրա պատճառները նիւթական անապահովութեան, կարգապահութեան, գնահատութեան և այլ այսպիսի խթանների բացակայութեան մէջ։ Մի քանիսը պնդել են, որ դեռ մեր ժողովուրդը պատրաստ չէ, կամ կարիք չի զգում և չի հասկանում հասկացող քահանայի նշանակութիւնը, որ քահանայ ընտրելիս առաջ են դալիս հողային և այլ խնդիրներ, որ ժողովրդին մեռել թաղող է հարկաւոր և ոչ թէ դպրանոցաւարտ, որ որոշ ցէնզը դեռ բաւական չէ լաւ քահանայ լինելու համար և շատ անգամ ցէնզաւորներն աւելի վատ են կառավարում գիւղացիների և առ հասարակ ծխականների հետ, քան ժողովրդի միջից ընտրուած և ձեռնադրուած տիրացուները և վերջապէս, որ միջավայրն այնքան վիչացած և անուղղելի է, որ կրթուած մարդը չըպէտք է քահանայ դառնայ։ Տարաբաղդաբար վերոյիշեալ պատճառներից շատ շատերը գոյութիւն ունին, նրանք չեն չքանում ասպարիզից և իրօք որոշ չափով արգելք են հոգևորականութեան վի-

ճակը ցանկալի բարձրութեան հասցնելու. սակայն բուն պատճառը այդ չէ. կասկած չկայ, որ մտաւոր զարգացումն գեռ. ևս գրաւական չէ, որ նրա տէրը կարող է լաւ քահանայ լինել, ինչպէս գրաւական չէ մասնագիտական կրթութիւն ունեցողի բարձր ցէնզը, որ նրա տէրը կարող է լաւ ճարտարագետ, լաւ լեզուաբան, լաւ իրաւաբան, լաւ զինւորական և այլն լինել և ամենաթոյլ գրաւական է, որ նրա տէրը կարող է լաւ քաղաքացի և լաւ մարդ լինել: Կասկած չկայ, որ լաւ քաղաքացի լինելու համար հարկաւոր է կանոնաւոր դաստիարակութիւն և կրթութեամբ խիղճ, իսկ այդ չի կարող տալ մի միայն դպրոցը և առարկաների ահագին շարքը. ո՛չ, դրա համար հարկաւոր է, որ միջավայրն ինքը կրթիչ լինի, իրաւունք ունենայ ազատ քննելու և դատաւարտելու կամ խրախուսելու համաքաղաքացու լաւ և վատ դործը և ո՛չ թէ խեղդուած լուռ և իրաւազուրկ հանդիսատեսն լինելու իւր գրացու գործունէութեան քննադատութեան խնդրում: Ինչիցն է փշանում մարդաւ Անշուշտ իրաւազուրկ, ստրուկ և անպատուաբեր դրութիւնից և միջավայրի անտարբերութիւնից, իսկ միանգամ փշացած և այդ կացութեան զզուելիութիւն գիտակցող մարդուն ուղղուելու համար արդէն այնպիսի մեծ ճիգ և կամքի ոյժ է հարկաւոր, որ բոլորին տրուած չէ: Մեր կեանքը կարծեմ աւելի քան հսկայական տաղացոյցներ տուաւ, որ երբ հասարակութիւնը հեռանում է իւր հասարակական գործից, երբ նա իւր իրաւազուրկ դրութեան շնորհիւ անտարբեր է դառնում դէպի այդ գործն ու գործիչները, իսկոյն այդտեղ բուն է դնում յանցանք և կամաշականութիւն, որն ամենասարսափելի թոյն է գործը սպանելու համար: Արդեօք նոյն այդ պատճառը՝ հասարակութեան անտարբերութիւնը մի կողմից և միւս կողմից էլ ժողովրդին գործից հեռու պահելու համար մի քանի անդլուսների սխալ ձգտումն չէ պատճառը, որ մեր քահանայական դասը մեծ մասամբ մնացել է անշարժ, չի լաւացել և պատրաստուած «լաւ» անհատներն էլ ընդհա-

նուր մեռելութեան մէջ դարձել են անտարբեր և մեռել կենդանի դործի, քարոզի և հոգիների բժշկութեան համար։ Արարատի յունիսի համարում տպուած Խուցեան սարկաւազի խմբագրութեանս ուղղած դառն ճշմարտութիւններով լի նամակը և Թիֆլիզի դպրաց դասի հանրագիր խնդրագիրը թեմակալ Առաջնորդին պարզ մատնանշող չէ՝ քահանայական ներկայ գրութեան գլխաւոր պատճառների վրայ։

«Ծատ տարօրինակ է մեր հասարակութիւնը. նա կարծէք հետաքրքրուած է ժամանակակից ամեն տեսակ հարցերով, մինչև անգամ նրան զբաղեցնում է սափրիչներին, մսագործներին, կոշկակարներին և շատ ուրիշների վիճակը, պաշտպանում է նրանց, խօսում և գրում են, որ նրանք էլ մարդ են մարդկանց շարքում, ապա ուրեմն նրանց հետ էլ պէտք է մարդավարի վարուել և այլն... Բայց ոչ ոք չուզեց հետաքրքրուել իրեն եկեղեցու պաշտօնեաների հարցով»։

Հասարակութիւնն իւր անտարբերութեամբ սկսել է սպանել իւր հոգեւորականներին. կենդանի, ոգեւորող դործունէութիւն չկայ, թեմական իշխանութիւնները շատ հեռու չեն եղել բիւրօկրատ—խանական սովորութիւններից ու ձևերից, ծոյլն ու աշխատասէրը, դործունեան և գործ քանդողն իրարից չեն տարբերուել պատժի և պարգևատրութեան խնդիրներում, քահանայական դասակարգն ինքը եղել է անտարբեր դէպի իւր յանցաւոր ընկերակիցներն և միացած ձայն չի բարձրացրել ասպարէզն այդպիսիներից մաքրելու, այն ստորին շարքերում, որոնք, ինչ էլ անելու լինինք, աստգայում պէտք է ժառանգեն նրանց տեղը՝ որպէս երկար տարիներ եկեղեցուն ծառայողներ, այդ դասակարգի մտաւորը բարձրացնելու, նրանց մարդկային իրաւունքներ տալու և պաշտպանելու համար ոչ ոք չի աշխատում, այլ դեռ ընդհակառակն՝ նրանց մշտական մուրացիկ կէս քաղցած գրութեամբ պահելուց և իբրև տան սպասաւոր ծառայեցնելուց յետոյ, հասարակութեան անտարբերութեան

Հնարհիւ փաթաթումք են ժողովրդի և եկեղեցու վրին և դեռ յոյս ունին, որ հնար պէտք է լինի բարձրացնելու և բարելաւելու քահանայական դասի դրութիւնը թէկուզ որոշ ցէնդի Հնարհիւ կարծում ենք, որ այդ առ նուազն մոլորութիւն է: Յէնգը մի միայն թոյլ գրաւական է մեծագոյն չարիքի մէջ չընկնելու և ուրիշ ոչինչ, իսկ կրթողը, լաւացնողն ու ազնուացնողը պէտք է լինի միայն հասարակութեան դատաստանն ու ընկերական շրջանը: Այդ երկուսը պէտք է հսկեն, պէտք է դատեն և դատապարտեն յանցաւոր անարժաններին: Հասարակութիւնը մի կողմից և դպրաց դասը միւս կողմից պէտք է պաշտպանեն իրենց իրաւունքները խմբակցութեամբ, որպէս մի մարմին և հոգի, չըպէտք է թոյլ տան, որ փչացած, արատաւոր ու անպատրաստ մարդիկ մուտք գործեն այդ դասակարգի մէջ: Եղած անպատրաստներին հետզհետէ պէտք է աշխատեն ուղղել և բարձրացնել, իշխանութեան առաջ չըպէտք է ներկայանան որպէս զրկուած անհատներ, նրանց խնդիրն ու պահանջը պէտք է լինի ընկերական — խմբակցական և եթէ այդ բանում որոշ աջակցութիւն ունեցան և մերձաւոր իշխանութեան կողմից և մի փոքր դուրս եկան ներկայ նիւթական և բարոյական ստրուկ վիճակից, կը տեսնեն, որ այդ երկար չըլուծուած խնդիրը հետզհետէ լուծուած է ամենայն դիւրութեամբ: Մենք չենք կասկածում, որ թեմական իշխանութիւնները օգնութեան կը հասնեն իրաւազուրկներին և ի սէր եկեղեցու կաշխատեն և այն կրտսեր եղբայրների համար, որոնցից՝ ինչ արգելքներ էլ ստեղծելու լինինք, դուրս է գալու քահանայական դասակարգի որոշ մասը:

Ուրախ ենք, որ Թիֆլիզի դպիրներն ու սարկաւագները գիտակցել են իրենց ընդհանուր իրաւազուրկ դրութիւնը, հանդէս են եկել խմբակցութեամբ և ձայն հանել, խնդրել, որ ի նկատի առնուի իրենց ծանր դրութիւնը և պաշտպանուին նրանց շարքերը ամեն տեսակ պատահական անձինքների մուտք գործելուց: Քահանայական դասակարգը բարձրացնելու, միակ ճանապարհը դըպ-

րաց դասը լաւացնելու, իրաւատէր և փոքր ինչ ապահով
դարձնելու մէջն է, իսկ դրա միակ միջոցը դասակարգա-
յին—ընկերական կազմակերպութիւնն է իւր խիստ կա-
նոնադրութեամբ և ընկերական հասարակական դատաս-
տանով ու պահանջներով։ Ահա այս գիտակցելուց և գոր-
ծադրելուց է կախուած մեր քահանայական հին խնդրի
կանոնաւոր և բաւարար լուծումը։ Բայց անշուշտ կան ուրիշ
շատ նպաստաւոր և աննպաստ պայմաններ, որոնց մենք
կըդառնանք հետեւեալ անգամ։

Ե. ծ. վ. Կ.